

Lausunto

12.05.2026

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Terveystalo pitää nykyistä oma-aloitteista tiedonluovutusoikeutta riittävänä.

Perusoikeuksien kannalta on olennaista, että potilastiedon luovutusten on perustuttava lain tasoihin säännöksiin tai potilaan suostumukseen. Tällaisia erityislakeja ovat asiakastietolain 62 §, joka jo mahdollistaa välttämättömien tietojen ilmoittamisen henkeä tai terveyttä uhkaavissa tilanteissa, sekä muut esitysluonnoksessa mainitut erityislait.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

Terveystalo pitää nykyistä potilasturvallisuuden luovutusvelvollisuutta riittävänä, ottaen huomioon niin potilasturvallisuuden, potilassuhteen luottamuksellisuuden kuin yhteiskunnallisen turvallisuuden. Poliisilla on jo laaja tiedonsaantioikeus rikoksia selvittäessä. Oikeudenkäymiskaaren nojalla voidaan tietyissä tilanteissa velvoittaa todistamaan tuomioistuimessa salassapitosäännösten estämättä.

Ilmoitusvelvollisuus olisi omiaan heikentämään luottamusta sosiaali ja terveydenhuollon palveluihin. Erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluissa hoitosuhteen luottamuksellisuus on edellytys sille, että potilas hakeutuu hoitoon ja tuo esiin uhkia koskevia ajatuksiaan. Luottamuksellisuutta vähentävällä lailla voisi olla tavoitteisiinsa nähden päinvastainen, rikoksia lisäävä vaikutus.

Mikäli kuitenkin säädettäisiin nyky säännöksiä laajemmasta ilmoitusvelvollisuudesta, sekä potilaiden perusoikeuksien että ammattihenkilöiden oikeusturvan näkökulmasta on välttämätöntä, että

velvollisuus rajataan vain vakavimpiin uhkatilanteisiin, ja velvollisuuden soveltamiskynnystä ja keskeisiä käsitteitä – kuten ”syytä epäillä” ja ”välttämättömät tiedot” –täsmennetään esityksen perusteluissa. Täsmennyksen jälkeenkin lainsäädäntöön jää juridista asiantuntemusta vaativaa tulkinnanvaraisuutta, joten pidämme esitysluonnoksessa ehdotettuja työoikeudellisia seurauksia ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä työntekijöille ja viranhaltijoille kohtuuttomina.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

Terveystalon näkemyksen mukaan poliisin nykyinen tiedonsaantioikeus on riittävä. Kokemuksemme mukaan poliisin tiedonsaantia eivät estä tai hidasta niinkään nykysäännökset kuin epätasälliset tietopyynnöt, joista ei ole ilman täydennyspyyntöjä pääteltävissä, millaiset hoitotapahtumat sekä havainnot ja miltä ajalta ovat tutkittavan rikoksen kannalta relevantteja.

Ehdotetun 62 §:n 3 momentissa ei aseteta poliisin pyynnöstä tapahtuvalle tiedonluovutukselle vastaavaa rikoksen törkeyden vaatimusta kuin 2 momentissa. Terveystalon näkemyksen mukaan rikosasteikko tulisi täsmentää vastaavan yksiselitteisesti kuin 2 momentissa niin potilaiden perusoikeuksien kuin ammattihenkilöiden oikeusturvan vuoksi.

Uudessa 62 §:n 3 momentissa asetettaisiin palvelunantajan vastaavalle johtajalle velvollisuus luovuttaa poliisin pyytämät tiedot maksutta. Palvelunantaja on määritelty asiakastietolaisissa, mutta vastaavaa johtajaa ei, vaikka käsitettä muuallakin laissa käytetään. Esitämme, että vastaavan johtajan käsite määriteltäisiin asiakastietolain seuraavan muutoksen yhteydessä ja saatettaisiin yksikäsitteiseksi sote-valvontalain palveluyksikön vastuuhenkilön kanssa.

Yksityisessä sosiaali- ja terveydenhuollossa toimii itsenäisiä ammatinharjoittajia, osakeyhtiöitä ja valtakunnallisia palveluntuottajia, jotka kaikki toimivat rekisterinpitäjinä. Laissa tulisi täsmentää, millä näistä tahoista on yhtäältä oikeus ja toisaalta velvollisuus tehdä potilastietojen luovutuksia koskevia päätöksiä ja toteuttaa luovutuksia. Onko Terveystalossa toimiva itsenäinen ammatinharjoittaja palvelunantaja ja samalla palvelunantajan vastaava johtaja, jolle poliisi kohdistaa luovutuspyyntönsä? Jos on, mistä poliisi saa tietää, toimiiko tietty ammattihenkilö työsuhteisena vai ammatinharjoittajana?

Luovutuspyyntöjen käsittelystä aiheutuu kustannuksia, joten sekä asiakirjojen että lausuntojen muodossa tehtävistä luovutuksista tulee saada korvaus, toisin kuin 3 momentissa esitetään. Näin nykyisellään lausuntojen osalta toimitaankin, kun taas asiakastietolain maksuttomat tietojen luovutukset rajautuvat potilaan tai muiden sosiaali- ja terveysalan toimijoiden tietopyyntöihin. Esitysluonnoksen vaikutustenarvioinnissa ei ole arvioitu, miten sote-sektorin subventio poliisitoimelle vaikuttaisi yhtäältä pyyntöjen määrään ja toisaalta julkisen sote-sektorin kykyyn rahoittaa ja tuottaa ydinpalveluitaan.

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta.

Terveystalo pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijään kohdistuneista epäilyistä rikoksista saa ilmoittaa poliisille salassapitosäännösten estämättä. Kuitenkin esitysluonnoksen

mukaan työnantaja saa tehdä tämän vain työntekijän pyynnöstä, vaikka työsuojelu on työnantajan vastuulla, ja STM:n lausunnon mukaan lienee nytkin selvää, että työntekijä voi ilmoittaa rikoksesta epäillyn potilaan nimen.

Jotta esityksellä saadaan tarkoitettu vaikutus nykytilaan, jossa siis työntekijä voi tehdä ilmoituksen, Terveystalon näkemyksen mukaan ilmoitusoikeus tulisi olla myös työnantajalla itsenäisesti ja samoin laajemminkin palvelunantajalla, jonka tiloissa epäilty rikos on tapahtunut – kuten ammatinharjoittajaan kohdistunut väkivallan uhka. Työpaikalla tapahtuneiden rikosepäilyiden rajaaminen asianomistajarikoksiksi voi yhtäältä altistaa työntekijät painostukselle rikosentekijöiden taholta ja toisaalta mahdollistaa rikosentekijän toiminnan jatkumisen.

Lainkohdassa tulisi täsmentää, mistä rikoksista on kyse, ja onko näiden vakavuudelle mitään kynnysvaatimusta kuten esitettyssä 62 §:n 2 momentissa. Terveystalon ammattihenkilöihin kohdistuu esimerkiksi lääkemääräysten ja todistusten väärennöksiä tai kiristystä lääkemääräysten laatimiseen: ovatko nämäkin 62 a §:n piirissä vai vain väkivaltarikokset?

Muut kommentit.

-

Helminen Riina-Riitta
Suomen Terveystalo Oy